Ubâde, Ezher b. Sa'd, Ebû Âmir el-Akadî, Ali b. Medînî, Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel gibi muhaddislerden ders aldı. Kendisinden torunu Muhammed b. Ahmed b. Ya'kūb ile Yûsuf b. Ya'kūb el-Ezrak ve başkaları hadis rivayet ettiler. Tahsilini tamamladıktan sonra Bağdat'a yerleşip burada ve Sâmerrâ'da hadis okutan İbn Şeybe'nin sika olduğunda ittifak edilmiştir. Mâlikî mezhebine mensup bir fakih olan İbn Şeybe, Mâlikî fıkhını İmam Mâlik'in talebelerinden öğrendi. Bu mezhebe dair eserler yazdığı rivayet edilmekteyse de kaynaklarda bu konuda herhangi bir kitabından söz edilmemiştir. Halife Mütevekkil-Alellah İbn Şeybe'yi Bağdat'a kādılkudât tayin etmek istedi, ancak Ahmed b. Hanbel'in onun bid'atçı olduğunu ileri sürmesi üzerine bundan vazgeçti. İbn Şeybe'nin, hocası Ahmed b. Muazzel'in telkiniyle halku'l-Kur'ân meselesinde **tevakkuf*** etmesi yüzünden İbn Hanbel'in onu suçladığı belirtilmektedir. Bu tutumu sebebiyle halkın İbn Şeybe'den yüz çevirdiği ve eseri *el-Müsnedü'l-kebîr*'e ilgi göstermediği sanılm
la ilgi görmemesini ç
bağlamak da mümkü
mert bir kimse oldu
nin eserinin temize
mesi için kırk kâtip tu
evinde barındırdığı, l
dinar harcadığı ve so
geldiği belirtilmekted... İbn Şeybe 15 Rebîülevvel 262'de (16 Aralık 875) Bağdat'ta oğluna ders verirken vefat etti.

İbn Şeybe'nin bilinen tek eseri *el-Müsnedü'l-kebîrü'l-mu'allel*'dir. İbnü's-Salâh'ın müsned türü çalışmaların en mükemmeli olarak nitelediği eserde (*'Ulûmü'l-ḥadîs̱*, s. 253) her hadisin farklı rivayetleri bir araya getirilmiş ve râvilerin ihtilâfları belirtilmiştir. Müellif her sahâbînin müsnedine onun biyografisini kaydettikten sonra başlamış, rivayet ettiği hadislerin mevcut olan illetlerini göstermiş, âlî ve nâzil olanları zikretmiş, seneddeki ricâli tanıtarak onların cerh ve ta'dîline dair bilgi vermiştir. Zehebî, yaklaşık otuz cildi kaleme alınmış olan eserin yarım kaldığını, tamamının 100 cildi bulacağını, bundan daha güzel bir müsnedin yazılmadığını, eserin Ammâr b. Yâsir'in müsnedini ihtiva eden bir cüzünü elde ettiğini söylemiş (*A'lâmü'n-nübelâ'*, XII, 476, 479; *Tezkiretü'l-ḥuffâẓ*, II, 577), bazı kaynaklarda ise eserin tamamlandığına, sadece muallel olan kısmın ikmal edilemediğine işaret edilmiştir. İsmâil Paşa *el-Müsned*'in beş cilt olduğunu söylemektedir (*Hediyyetü'l-'ârifîn*, II, 537). Ayrıca eserin 200 cüzden meydana gelen Ebû Hüreyre müsnedinin Mısır'da bulunduğu ve Hz. Ali'nin müsnedinin beş cilt tuttuğu kaydedilmekte olup (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XII, 478) "Müsnedü Emîri'l-mü'minîn 'Ömer b. el-Ḫaṭṭâb" adlı bölümünün onuncu cüzü Sâmî Haddâd tarafından tahkik edilmeden (Beyrut 1940), Kemâl Yûsuf el-Hût tarafından tahkikli olarak (Beyrut 1405/1985) yayımlanmıştır. Kitabın diğer kısımlarının günümüze ulaşıp ulaşmadığı bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîḫu Bağdâd*, XIV, 281-283; İbn Ebû Ya'lâ, *Ṭabakātü'l-Ḥanâbile*, I, 416; Kādî İyâz, *Tertîbü'l-medârik* (nşr. Abdülkādir es-Safrâvî), Rabat 1983, IV, 150-154; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 237; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam*, V, 43; İbnü'l-Esîr, *el-Lübâb*, II, 344-345; İbnü's-Salâh, *'Ulûmü'l-ḥadîs̱*, s. 63, 253; İbn Abdülhâdî, *'Ulemâ'ü'l-ḥadîs̱*, II, 272-274; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XII, 476-479; a.mlf., *Tezkiretü'l-ḥuffâẓ*, II, 577-578; İbn Ferhûn, *ed-Dîbâcü'l-müẕheb*, Kahire 1329-30, s. 355; Süyûtî, *Tedrîbü'r-râvî*, s. 161; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1678-1679; *Îżâḥu'l-mek-*

ABDULLAH b. ŞÜBRÜME

عبد الله ين شبرمة

bk. İBN ŞÜBRÜME

Fakih ve kadı.

İBN ŞÜBRÜME

(ابن شبرمة)

Ebû Şübrüme Abdullāh b. Şübrüme b. et-Tufeyl ed-Dabbî (ö. 144/761)

Fakih ve kadı.

72 (691-92) yılında dünyaya geldi (Şîrâzî, s. 84; İbn Hacer, V, 251). Vefat ettiğinde seksen altı yaşında olduğunu bildiren bir rivayete göre (Vekî', III, 124) 58'de (678) doğması muhtemel olmakla birlikte genellikle Ebû Hanîfe'nin akranı olarak zikredilmesi ilk görüşü doğrulamaktadır. Mudar kabilesinin Benî Dabbe kolundan ve meşhur Arap hatibi Münzir b. Dırâr'ın soyundan olup babası Şübrüme'nin Cemel Vak'ası'nda Hz. Ali'yi gördüğü ve İbn Mes'ûd'dan hadis rivayet ettiği belirtilmektedir. İbrâhim en-Nehaî, Hammâd b. Ebû Süleyman ve Âmir b. Şerâhil eş-Şa'bî gibi Kûfe'nin önde gelen âlimlerinden fıkıh tahsil eden İbn Şübrüme, Ca'fer es-Sâdık'ın meclisinde beraber bulunduğu Ebû Hanîfe'den, ayrıca Rebîatürre'y'den faydalandı. Enes b. Mâlik, Şa'bî, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, İbrâhim en-Nehaî, Sâlim b. Abdullah b. Ömer, İbn Sîrîn, Nâfi', Atâ b. Ebû Rebâh ve İbnü'l-Münkedir gibi birçok âlimden hadis rivayet etti. Kaynaklarda Hasan-ı Basrî'den rivayette bulunduğu belirtilmekle birlikte (Yahyâ b. Maîn, II, 312; Fesevî, II, 45; Vekî', III, 48, 52-53, 116) Buhârî, Süfyân'dan naklen İbn Şübrüme'nin Hasan-ı Basrî'nin meclislerine katılmadığını kaydeder (*et-Târîḫu'l-kebîr*, V, 117). İbn Şübrüme'den oğlu Abdülmelik, Süfyân es-Sevrî, Şu'be b. Haccâc, İbnü'l-Mübârek, Ma'mer b. Râşid, Süfyân b. Uyeyne, Îsâ b. Râşid ve Cerîr b. Abdülhamîd gibi âlimler hadis nakletmişlerdir. Bir rivayete göre İbnü'l-Mübârek meclislerine katılmakla birlikte ondan rivayette bulunmamıştır (İbn Hacer, V, 251).

Emevîler ve Abbâsîler döneminde önemli görevlerde bulunan İbn Şübrüme, Hişâm b. Abdülmelik'in Irak valisi Yûsuf b. Ömer es-Sekafî tarafından 120 (738) yılında Kûfe kadılığına getirildi; 122'de (740) azledilip beytülmâl görevlisi olarak Sicistan'a gönderildi. Son Emevî halifesi Mervân'ın Irak valisi olan Ebû Hâlid İbn Hübeyre'nin görev teklifini önce kabul etmediyse de 127 (745) yılında Irak'ta iç karışıklıklar baş gösterince vali, içlerinde İbn Şübrüme'nin de bulunduğu fakih ve kadıları toplayıp çeşitli görevlere tayin etti. Abbâsîler iktidara geçince Ebü'l-Abbas es-Seffâh'ın yeğeni olup onun tarafından Kûfe valiliğine getirilen veliahdı Îsâ b. Mûsâ, Sicistan'dan dönen İbn Şübrüme'yi mezâlim mahkemesi hâkimliğine, İbn Ebû Leylâ'yı kadılığa tayin etti. Yemen'de de görev yapan İbn Şübrüme'nin oradaki görevinin mahiyeti hakkında kaynaklar farklı bilgiler verir. Yahyâ b. Maîn, Ebü'l-Abbas es-Seffâh tarafından Yemen kadılığı ile birlikte diğer bazı görevlere (*et-Târîḫ*, II, 312), İbn Sa'd Yemen valiliğine getirildiğini (*eṭ-Ṭabakāt*, VI, 350), Vekî' ise Yemen'e tayin edilen bir âmilin veziri gibi bir konumda gönderildiğini, ikinci bir rivayete göre de kadı olarak görevlendirildiğini kaydeder (*Aḫbârü'l-ḳuḍât*, III, 109-110). Mansûr döneminde Kûfe civarındaki Sevâd arazisi kapsamına giren haraç bölgesine kadı olarak tayin edilen İbn Şübrüme, ayrıca Kûfe'nin devlet gelirlerinin gerekli yerlere harcanması görevini de yürüttü. Kûfe'nin kasaba-

larına kadı tayini yetkisine de sahip olan İbn Şübrüme, İbn Hübeyre ve Îsâ b. Mûsâ'nın Kûfe'de şurta görevi teklifini kabul etmemiştir. İbn Abdürabbih'in onun istemeyerek Basra kadılığı yaptığı şeklinde verdiği bilgi (*el-ʿİḳdü'l-ferîd*, II, 365) diğer kaynaklarca doğrulanmaz.

Çağdaşı birçok fakihin aksine yöneticilerden hediye alan İbn Şübrüme kadılık görevini isteyerek kabul etmiş, bu görevi kabul etmemekte direnen Ebû Hanîfe'yi de eleştirmiştir (Bezzâzî, II, 105). Ancak İbn Şübrüme, kadılık görevini idamı göze almadan kabullenmeye kalkışmamak gerektiğini söyler (Vekî', I, 24), adaletten tâviz vermez ve görevini en doğru biçimde yerine getirmeye çalışırdı. Yöneticiler kendisine büyük saygı ve güven duyardı. Kûfe Valisi İbn Hübeyre, Kur'an'ı yanlış yorumlayarak isyan eden ve pek çok cana kıyan Hâricîler hakkında İbn Ebû Leylâ ile İbn Şübrüme'den fetva alarak hareket ettiği (*a.g.e.*, III, 81-82) ve İbn Şübrüme'nin Ebû Müslim-i Horasânî'nin güvendiği kişiler arasında yer aldığı (İbn Hamdûn, II, 476; IX, 262) bilinmektedir.

İbn Şübrüme, Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr ve onun yakın çevresiyle bazı meseleler müzakere edecek kadar yakınlık kurmuşken hayatının sonlarına doğru Irak valisi ve Abbâsî veliahdı olan Îsâ b. Mûsâ'dan dolayı araları açıldı. Ebû Ca'fer el-Mansûr, halifelik iddiasında bulunan amcası Abdullah b. Ali'yi yakalatarak Îsâ'ya gönderdi ve ardından öldürülmesini emreden bir mektup yolladı. Îsâ da bunun kendisine yönelik bir komplo olduğunu söyleyen İbn Şübrüme'nin tavsiyesine uyarak onu hapsetti, halifeye de öldürüldüğünü bildirdi. Daha sonra İbn Şübrüme'nin olaydaki rolünü öğrenen Halife Mansûr kendisini öldürmeye yemin etti. Bunu haber alan İbn Şübrüme saklandı ve Îsâ tarafından gönderildiği Horasan'da vefat etti. Kaynakların hemen hepsi onun 144'te (761) öldüğünü belirtirken Vekî' ikinci bir rivayet olarak 145 (762) tarihini kaydeder (*Aḫbârü'l-ḳuḍât*, III, 107, 148). İbn Şübrüme'nin 148 (765) yılında, Musul'da Hassân b. Mücâlid el-Hemdânî idaresinde ayaklanan Hâricîler hakkında görüşleri alınmak üzere Mansûr'un isteğiyle Ebû Hanîfe ve İbn Ebû Leylâ ile birlikte Kûfe'den Bağdat'a çağrıldığı şeklindeki bilgi (Yezîd b. Muhammed el-Ezdî, s. 206; İbnü'l-Esîr, V, 585), onun belirtilen tarihte vefat etmiş olması ve Bağdat'ın daha sonra yerleşime açılması gibi sebeplerle doğru değildir. Zâhidâne bir hayat yaşayan, gösterişe ve lükse önem vermeyen İbn Şübrüme'nin vefatında sahip olduğu bütün malı 17 dirhem karşılığında satılmıştır (Vekî', III, 112).

İbn Şübrüme fıkıh alanındaki bilgisiyle tanınmış olup ictihad seviyesine ulaşmış bir âlimdi. Hammâd b. Zeyd ondan daha fakih bir Kûfeli görmediğini söylemiş (*a.g.e.*, III, 73; Şîrâzî, s. 84), Süfyân es-Sevrî de, "Fakihlerimiz İbn Şübrüme ile İbn Ebû Leylâ'dır" demiştir (Ahmed b. Hanbel, II, 436; Buhârî, *et-Târîḫu'l-kebîr*, V, 117). Câhiz İbn Şübrüme'yi fakih, âlim, kadı, râvi, şair, hatip ve nesep âlimi olarak nitelendirdikten sonra bu özelliklerinden dolayı Şa'bî'ye benzetildiğini kaydeder (*el-Beyân ve't-tebyîn*, I, 336). Mis'ar b. Kidâm ise onu Kādî Şüreyh'e benzetirdi (Vekî', III, 37).

Çağının iki temel fıkıh ekolünden ehl-i re'ye mensup olan İbn Şübrüme Irak ekolünün temel anlayışlarını savunur ve istidlâllerinde, bu ekolün fıkhî istidlâl geliştirme ve kıyaslama yöntemini ifade eden "eraeyte" ibaresini kullanırdı (*a.g.e.*, III, 71, 83). Bununla birlikte güneşe ve aya ibadet edilmesine kıyasın yol açtığını söylediği şeklindeki rivayet (bk. Hatîb, *el-Faḳīh ve'l-mütefaḳḳih*, I, 186) onun fıkhî düşünceleri ve uygulamaları dikkate alındığında gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü İbn Şübrüme'nin benzerlerle ve kıyasla hükmedilmesini tavsiye eden bir beyit söylediği diğer kaynaklar yanında aynı kaynakta da yer alır (*a.g.e.*, I, 204; ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, III, 39; Vekî', III, 97). Cessâs da, "Hammâd, Hakem ve onlardan sonra İbn Şübrüme ile İbn Ebû Leylâ'nın olaylar hakkında kıyası câiz gördüklerini nasıl biliyorsak Şa'bî'nin kıyası kabul ettiğini de öyle biliyoruz" diyerek bu konuda bir şüphe bulunmadığını belirtmiştir (*el-Fuṣûl*, IV, 67).

İbn Şübrüme, fikirlerine ihtilâfü'l-fukahâ türü eserlerde yer verilen sayılı müctehidlerden biri olmakla birlikte görüşleri etrafında bir mezhep teşekkül etmemiştir. Gerek rivayet ettiği hadisler gerekse fıkhî konulara ilişkin görüşlerinin diğer büyük müctehidlerinki kadar fazla olmamasında yürüttüğü resmî görevlerin etkisi bulunmalıdır. Fıkha dair görüşleri daha çok kadılık yaptığı süre içinde ortaya çıkmış, bunların önemli bir kısmını Vekî' *Aḫbârü'l-ḳuḍât* adlı eserinde kaydetmiştir. Yine bir kısım ictihadları bilhassa Hanefî mezhebi kitaplarında, bazı hilâfiyyât eserlerinde ve diğer fıkıh kitaplarında nakledilmiştir.

Hukuk alanında daha çok uygulamalarıyla dikkati çekmiş olan İbn Şübrüme, kadılık tecrübesiyle adlî bazı tedbirlerin alınmasına öncülük etmiştir. Yalancı bir şahidi mescidde cezalandıracak kadar şahitlik müessesesi üzerinde titizlikle durarak şahitleri gizlice soruşturur, delilleri yazar ve şahitlerin ifadelerini ayrı ayrı alırdı. Hatta alenî soruşturmada ilgililerin baskı altında beyanda bulunabileceği endişesiyle şahitlerin güvenilirliklerini gizlice araştıran soruşturan ilk hâkimin kendisi olduğu kaydedilir. Süyûtî, şahitleri gizlice soruşturan ilk hâkimin Mısır Kadısı Gavs b. Süleyman el-Hadramî (ö. 168/784-85) olduğunu söylerse de (*el-Vesâ'il*, s. 111) İbn Şübrüme'nin ondan önce kadılık yaptığı bilindiğine göre Süyûtî Mısır kadılarını kastetmiş olmalıdır. Bilirkişilerin vardığı kararın hâkimi bağlayıcı olmadığını savunan İbn Şübrüme mahkemeye celp edilemeyen sanıklar hakkında gıyabî hüküm verirdi.

İctihadlarında sosyal gerçekliğe ayrı bir önem veren İbn Şübrüme'nin, çağdaşı birçok fakihin aksine karısının nafakasını karşılayamayacak kadar fakir olan bir kimsenin evliliğine hâkim kararıyla son verilemeyeceğini, İslâm ülkesine izinle giren bir gayri müslimi öldüren müslümana kısas uygulanacağını (Fesevî, III, 547), ergenlik yaşına girmemiş küçük kız çocuğunu velisinin evlendiremeyeceğini söylemesi (Tahâvî, II, 257), aile vakıflarını meşrû kabul etmesi (İbn Kudâme, VIII, 191) ve alışverişlerde şart ileri sürme serbestliğini tanıması (Vekî', III, 46-47) gibi bazı önemli ictihadları vardır. Son görüşü, sözleşme serbestliğini kabul etmesi ve günün ihtiyaçlarına elverişli olması sebebiyle *Mecelle* hazırlanırken gündeme gelmiş, ancak Hanefî mezhebinin görüşü tercih edilmiştir. İbn Şübrüme'nin, küçükler üzerindeki velâyetin onların menfaatini koruma amacıyla tesis edildiği, bulûğa ermemiş çocukların evlendirilmesinin böyle bir yarar taşımadığı için câiz olmayacağı şeklindeki görüşü ise 1917 tarihli Hukūk-ı Âile Kararnâmesi'nde esas alınmış (md. 7), günümüz İslâm ülkeleri de genelde bu yönde kanunlaştırmaya gitmiştir. İbn Şübrüme mest üzerine meshetmez ve Hz. Âişe'nin de meshetmeye karşı olduğunu rivayet ederdi (Vekî', III, 49, 89, 127). Namazda tahiyyat okumayan

kimsenin Allah'ı zikretmesinin yeterli sayılacağını, âdet haline getirilmedikçe bir ihtiyaçtan dolayı namazların cemedilmesinin câiz olduğunu söylerdi (İbn Kudâme, III, 137).

İbn Sa'd, Ahmed b. Hanbel, Ebü'l-Hasan el-İclî, Ebû Hâtim er-Râzî ve Nesâî gibi hadis otoriteleri İbn Şübrüme'nin sika bir râvi olduğunu kabul etmişlerdir. İbn Hibbân da onu güvenilir saymakla birlikte yanıldığını belirtir. İbn Şübrüme'nin rivayet ettiği hadis sayısı yetmiş civarındadır. Vekî', onun isnadının ve kendisinden önceki nesilden rivayetinin az olduğunu, müsned ve merfû rivayetlerinin ve ona ilişkin haberlerin hemen hepsini bir araya getirmeye çalıştığını belirttikten sonra bu rivayetleri senedleriyle birlikte kaydeder (*Aḫbârü'l-ḳuḍât*, III, 37-52). Buhârî, *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ*'inde İbn Şübrüme'nin rivayetiyle istişhâd etmiş ve *el-Edebü'l-müfred*'de kendisinden rivayette bulunmuş, Tirmizî dışındaki *Kütüb-i Sitte* imamları da onun rivayetlerine kitaplarında yer vermişlerdir.

İbn Şübrüme'nin, döneminde ortaya çıkan kelâm problemlerine dair görüşleri hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak Mu'tezile mezhebinin ilk imamlarından Amr b. Ubeyd kendisine cihada ve emir bi'l-ma'rûfa teşvik eden bir mektup yazmış, İbn Şübrüme de konu hakkındaki görüşlerini bir şiirle ifade ederek ona göndermiştir. Bu şiirde belirtildiğine göre İbn Şübrüme, emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münkeri "nâfile" (bir rivayete göre ise farz) sayar, âciz olduğu için yerine getiremeyenleri mâzur görür ve kınanmalarını tasvip etmez, bunun halka kılıç çekerek yapılamayacağını söyler (Vekî', III, 91-92). Dolayısıyla emir bi'l-ma'rûfu mezheplerinin beş temel esasından biri sayan Mu'tezile'den ve bu yolda kılıç çekmeyi mubah sayan Hâricîler'den farklı düşünmekte ve şiirin bütünlüğü dikkate alındığında onun emir bi'l-ma'rûfun hükmünü "nâfile" saydığı rivayeti daha doğru görünmektedir. Nitekim cihad eden müslümanları Allah yolunun yardımcıları olarak nitelemekle birlikte cihadın vâcip olmadığını savunurdu (Tahâvî, III, 509). Ancak İbn Şübrüme'nin, emir bi'l-ma'rûfu yerine getirebilmek için güçlü olmayı ve bir zarar gelmesi ihtimalinin bulunmamasını şart koştuğu anlaşılmaktadır (Buhârî, "Tefsîr", 8/6; "Fiten", 20). Öte yandan İbn Şübrüme'nin, Hz. Ali'den kendisine sahih yolla gelen bir hadisi diğerlerine tercih ettiğini söylemesi (Vekî', I, 91), Zeyd b. Ali'den rivayette bulunması (*a.g.e.*, III, 75) ve Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin onu Şiî imamlarından Ebû Muhammed Ali b. Hüseyin ve Ca'fer es-Sâdık'ın öğrencileri arasında sayması (*Ricâlü'ṭ-Ṭûsî*, s. 97, 228), Ehl-i beyt ile ilişkisini ve onlara sevgisini ortaya koysa bile Şiî düşünceyi desteklediğini göstermez. Emevî ve Abbâsîler döneminde resmî görev almış olması, hadisçilerin onun bir fırkaya mensubiyetini belirtmemeleri gibi hususlar esas alındığında İbn Şübrüme'nin itikadî görüşlerinde Selef yolunu benimsediği söylenebilir.

İbn Şübrüme'den günümüze herhangi bir eser intikal etmiş olmamakla birlikte bazı kaynaklarda ona nisbet edilen biri hadis ilmine, diğeri ferâize dair iki yazılı metinden söz edilir. Bir devlet adamının Hz. Peygamber'den rivayet ettiği hadislerin kaynağını sorması üzerine kendisinde bulunan bir kitaptan naklettiğini belirtmiştir (Vekî', III, 117). Kâtib Çelebi ise Ebû Hanîfe zamanında İbn Ebû Leylâ ile İbn Şübrüme'nin ferâize dair eser yazdıklarını kaydeder (*Keşfü'ẓ-ẓunûn*, II, 1245). Şairliğinden de söz edilen İbn Şübrüme'nin şiirlerinden bir kısım örnekler çeşitli eserlerde günümüze ulaşmıştır (İbn Sa'd, VI, 351; Câhiz, I, 337; III, 146; İbn Kuteybe, s. 494; Vekî', III, 90-101; İbn Hamdûn, II, 99).

BİBLİYOGRAFYA :

Dârimî, "Muḳaddime", 24, 51; Buhârî, "Şehâdât", 20, "Tefsîr", 8/6, "Feżâʾilü'l-Ḳurʾân", 34, "Ṭalâḳ", 4, "Fiten", 20, "Aḥkâm", 31; a.mlf., *et-Târîḫu'l-kebîr*, V, 117; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳāt*, VI, 208, 350-351; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîḫ*, II, 312-313; Halîfe b. Hayyât, *et-Târîḫ* (Ömerî), s. 361, 421; Ahmed b. Hanbel, *el-ʿİlel* (Vasiyyullah), I, 252, 376-377, 419, 488; II, 436, 538; III, 39, 205, 478; Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, I, 98, 336-338; II, 146, 315; III, 146; İclî, *eṡ-S̱iḳāt*, s. 259-261; Fesevî, *el-Maʿrife ve't-târîḫ*, I, 128, 703; II, 24, 45, 610-615, 674, 677, 708, 709, 813; III, 102, 171, 547, 549; IV, 217; İbn Kuteybe, *el-Maʿârif* (Ukkâşe), s. 470-471, 494; Vekî', *Aḫbârü'l-ḳuḍât*, I, 5, 24, 91, 358; III, 26, 36-129, 131, 132, 148, 356; Taberî, *Târîḫ* (Ebü'l-Fazl), VII, 159, 179, 191; Tahâvî, *Muḫtaṣaru İḫtilâfi'l-ʿulemâʾ* (nşr. Abdullah Nezîr Ahmed), Beyrut 1416/1995, II, 257; III, 331, 386, 509; ayrıca bk. I-V, tür.yer.; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-taʿdîl*, V, 82; İbn Abdürabbih, *el-ʿİḳdü'l-ferîd*, II, 228, 365, 466; III, 150, 176, 183, 204; IV, 45, 124; VI, 335; Yezîd b. Muhammed el-Ezdî, *Târîḫu'l-Mevṣıl* (nşr. Ali Habîbe), Kahire 1387/1967, s. 181, 206-207; İbn Hibbân, *eṡ-S̱iḳāt*, VIII, 364; Cessâs, *el-Fuṣûl fi'l-uṣûl* (nşr. Uceyl Câsim en-Neşmî), Küveyt 1994, II, 173; IV, 67; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *Ricâlü'ṭ-Ṭûsî* (nşr. M. Sâdık Âl-i Bahrülulûm), Kum 1961, s. 97, 228; Hatîb, *Târîḫu Baġdâd*, VII, 255, 258; XIII, 315-316; a.mlf., *el-Faḳih ve'l-mütefaḳḳih* (nşr. İsmâil el-Ensârî), Beyrut 1400/1980, I, 186, 204; II, 129, 198; İbn Abdülber, *el-İstiẕkâr* (nşr. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî), Beyrut 1414/1993, XXX, 74-75; Şîrâzî, *Ṭabaḳātü'l-fuḳahâʾ*, s. 84; İbn Hamdûn, *et-Teẕkiretü'l-Ḥamdûniyye* (nşr. İhsan Abbas – Bekir Abbas), Beyrut 1996, II, 99, 476; VII, 211, 228, 243, 290; VIII, 154, 155, 286; IX, 262, 280; İbn Kudâme, *el-Muġnî* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî – Abdülfettâh Muhammed el-Hulv), Kahire 1992, III, 137; VIII, 191; XV, 459; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, V, 228, 249, 528, 585; Mizzî, *Tehẕîbü'l-Kemâl*, XV, 76-80; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâʾ*, V, 232; VI, 347-349; a.mlf., *Târîḫu'l-İslâm: sene 141-160*, s. 193-195; Bezzâzî, *Menâḳıbü Ebî Ḥanîfe*, Beyrut 1401/1981, II, 105, 497, 499; İbn Hacer, *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, V, 250-251; Süyûtî, *el-Vesâʾil ilâ maʿrifeti'l-evâʾil* (nşr. İbrâhim el-Adevî – Ali Muhammed Ömer), Kahire 1980, s. 111; *Keşfü'ẓ-ẓunûn*, II, 1245; Osman Öztürk, *Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle*, İstanbul 1973, s. 37-38; J.-C. Vadet, "Ibn Shubruma", *EI²* (İng.), III, 938; Nâsır Güzeşte, "İbn Şübrüme", *DMBİ*, IV, 64-65.

ŞÜKRÜ ÖZEN

İBN ŞÜHEYD
(ابن شهيد)

Ebû Âmir Ahmed b. Abdilmelik b. Ahmed b. Şüheyd el-Eşcaî el-Kurtubî (ö. 426/1035)

Edip, şair ve devlet adamı.

382'de (992) Kurtuba'da (Cordoba) doğdu. Soyu Gatafân kabilesinin Eşca' koluna dayanır. 162 (778) yılından önce Endülüs'e gelip yerleşen atası Şüheyd, Emevî yönetiminin yüksek seviyeli memurlarındandı. Oğlu Îsâ I. Muhammed zamanında (852-886) vezirlik yaptı. İbn Şüheyd'in büyük dedesi Şüheyd b. Îsâ, III. Abdurrahman döneminde vezirliğe getirilmiş (317/929), yine vezirlik yapan dedesi Ebû Ömer Ahmed 327 (939) yılında "zü'l-vizâreteyn" unvanını aldı. İyi bir edip olan dedesinden edebiyata ve şiire dair ilk dersleri alan İbn Şüheyd dedesi sayesinde Emevî idaresiyle yakın ilişki kurdu. *et-Târîḫu'l-kebîr fi'l-aḫbâr ʿale's-sinîn* adlı eseriyle tanınan babası Ebû Mervân Abdülmelik de Âmirî Hükümdarı İbn Ebû Âmir el-Mansûr'a vezirlik yaptı ve uzun süre valilik görevinde bulundu. İbn Şüheyd, babasının 393'te (1003) vefatı üzerine Âmirîler'den Mansûr b. Ebû Âmir'in ve daha sonra onun oğulları Abdülmelik el-Muzaffer ile Abdurrahman el-Me'mûn'un himayesine girdi. İyi bir eğitim gördü; şiir, edebiyat, tarih, fıkıh, felsefe ve tıpla ilgilendi.

İbn Şüheyd'in hocaları hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Ancak eserlerinden Doğulu ve Endülüslü âlim ve şairlerin ki-